

Резюмета
на представените научни трудове
от гл. ас. Илия Александров Върбанов, д-р

РЕЗЮМЕ
на научно-методическата монография
„Съвременни тенденции в хандбала“,
автор - гл. ас. Илия Александров Върбанов, д-р
към катедра „Баскетбол, волейбол, хандбал“ при НСА „Васил Левски“

Предназначението на научно-методическата монография е опит за целево повишаване знанията на спортните педагози – треньорите по хандбал, от една страна, и от друга – той да им послужи като методико – практическо ръководство в тяхната работа с хандбалистите от всички възрастови групи.

Монографията е структурирана в две относително самостоятелни части.

В първата част в логическа последователност са представени утвърдени и иновативни теоретически постановки, разкриващи същността на хандбалната игра на съвременния етап от нейното развитие. Авторът представя своите виждания за необходимите знания и качества на треньора, които са от съществена необходимост за осъществяването на съвременния учебно-тренировъчен процес (УТП) в хандбала. Изхождайки от практическия си опит, той намира начин да представи и приложната страна при оползотворяването на представените теоретични познания, в което се изразява същността и замисъла на представената научно-методическа монография.

Втората част на монографичния труд е с още по-голяма приложна стойност, тъй като при разработването ѝ всичко е изложено на принципа, че целта на тренировъчния процес винаги трябва да бъде съобразен с един или друг аспект на състезателния модел.

Изводите и препоръките, почиващи на изследователския материал на автора, актуализират познанията и разкриват нови подходи в тренировката за успех в съвременния хандбал.

В тази връзка е разгледана по-подробно от теоретико-практическа и методическа гледна точка „Ситуационната подготовка“, като успоредно с това се разкрива същността на антиципацията в нейния заключителен стадий – двубоя нападател – вратар.

Като следствие на това в много широк обем е разработен въпросът за играта на **състезател № 1 в хандбала – вратаря**. Основно внимание е отделено на етапността, структурата, задачите и последователността на

антиципационните процеси, т.е. „прочита”, предугаждането на действията на нападателя с топка и техния анализ, както и неговият отговор, т.е. противодействията му.

В настоящия научен труд на базата на изследване на състезатели от най-представителните форуми в хандбала – Олимпийски турнири, Световни и Европейски първенства, е направен опит:

- да се очертаят съвременните изисквания към УТП (неговото научно управление);
- да се изтъкне необходимостта от спортно разузнаване и анализа на получените резултати;
- да се подчертае значимостта на моделираната тренировка срещу познат или непознат противник;
- да се обрисова реален (съвременен) портрет на хандбален отбор и да се разкрият функционалните модели на играчите по постове;
- и не на последно място, да се опише профила на треньора по хандбал.

С отпечатването на научно-методическата монография „Съвременни тенденции в хандбала“ ще се запълни една празнота, която ако успешно се използва от треньорите по хандбал би спомогнала за преодоляването на кризата в представянето на българските хандбалисти на европейско и световно равнище.

РЕЗЮМЕ

на

книгата „Единна програма по хандбал“
автори – Никола Кръстев, Илия Върбанов

Новото издание на Единната програма по хандбал (ЕПХ) излиза 32 години след отпечатването на последното през 1982 г.. В съдържанието му са намерили обичайните за подобен труд нормативни изисквания, съобразени със съвременните виждания за структурата на подготовката, методическата последователност при обучението и тренировката на хандбалистите във възрастов аспект (от детската градина до най-зрялата - ветеранската възраст). И което е изключително важно нормативните изисквания оптимално да са в синхрон с материалните, финансови и кадрови възможности и условия в нашата страна.

Първата – „Обща част“, на ЕПХ обхваща теоретичната разработка на фундаменталните и специфични проблеми на хандбала. Тук са включени въпросите за структурата, обема и периодизацията на учебно-тренировъчния процес, както и системата за неговото управление.

Втората – „Специална част“, условно може да се раздели на два дяла:

Първият – въз основа на установените от спортната теория и практика пет етапа се разглеждат в единна принципна структура възрастовите особености, целта и задачите на съвременния учебно-тренировъчен процес (УТП), обемът и съдържанието на подготовката, нейната периодизация и са представени примерни модели на макро-, мезо- и микроцикли.

Вторият включва теоретични и теоретикометодически разработки относно основните тренировъчни средства, използвани в хандбала (в различните видове подготовка – физическа, технико-тактическа и т.н.) и разнообразни модели на примерни тренировки. Описани са също така методики на запис за нуждите на спортното разузнаване. Приложени са и нормативни изисквания за хандбалните зали и тяхното оборудване.

РЕЗЮМЕ

Характерни черти и тенденции в хандбала след ОИ в Лондон, ЕП за жени 2012г. и СП за мъже 2013г.

Илия Върбанов, Спорт § Наука, Брой 3, 2013

В настоящата разработка сме се постарали да разкрием тенденциите на съвременния хандбал чрез анализ на игровите показатели на най-добрите отбори по хандбал в света.

Методика на изследването

Целта на разработката е да се очертаят (установят) съвременните тенденции в хандбала чрез анализ на някои параметри (ръст, възраст и др.) и на основните игрови показатели при женските и мъжки отбори – участници в Лондонската олимпиада, в ЕП за жени - 2012г. и СП за мъже - 2013г..

Задачи: да се интерпретират данните от компютърния запис по време на посочените по горе спортни форуми, като се разкрият общите (принципни) прилики в игровите показатели при нападение и защита и съответно да се установят различията между двата пола!

Контингентът на изследването бяха женските и мъжките отбори (общо 24) участвали във финалния турнир по хандбал на ОИ в Лондон и 16-те отбора финалисти на ЕП за жени в Сърбия през 2012г. и 24-те мъжки отбора финалисти на СП в Испания през 2013г..

Методиката на изследването включваше теоретичен анализ на комплекса от официална компютърна статистика на посочените по-горе прояви. Същата съдържаеше протоколи относно протичането на всяка среща по следните показатели: броя на отбелязаните голове при отделните фази на нападението и тяхната процентната успеваемост; резултатността на отборите при числено равенство и числено неравенство; ефективността на вратарите.

В статията детайлно са анализирани и съответно разграничени различията между хандбалистите и хандбалистките във връзка с ръстовите и възрастовите им особености.

Освен това обект на трактовка е общата средна резултатност на отборите - финалисти и тази при стрелбата от различни позиции и разстояния. В тази връзка е анализирана успеваемостта на вратарите и вратарките при отразяването на стрелбите.

Специално внимание е отделено и на проблема на ефективността на нападението при числено равенство (ЧР), при числено малцинство (ЧМ) в срещите за излъчване на Олимпийски шампиони (мъже и жени), на Европейски шампион за жени - 2012 г. и на Световен шампион за мъже - 2013 г..

Съществен принос за спортната практика са "Обобщенията, изводите и препоръките", които дават насоки за учебно-тренировъчната работа (УТР) на треньорите, чрез очертаването на съвременните тенденции в нападение и защита, както и за играта вратарите.

СЪВРЕМЕННИ ТЕНДЕНЦИИ НА ХАНДБАЛНАТА ИГРА ПРИ ЖЕНСКИТЕ ОТБОРИ СЛЕД ОЛИМПИЙСКИЯ ТУРНИР В ЛОНДОН И ЕВРОПЕЙСКОТО ПЪРВЕНСТВО 2012 г.

Илия ВЪРБАНОВ

НСА "В. Левски", Катедра „Баскетбол, волейбол и хандбал“, София, България

Резюме

В настоящата разработка сме се постарали да направим една ретроспекция на съвременното състояние на хандбала чрез анализ на игровите показатели на най-добрите женски отбори по хандбал участници в Олимпийските игри (ОИ) в Лондон и Европейското първенство (ЕП) през 2012 г.

Международната федерация по хандбал (ИХФ) и Европейската хандбална федерация (ЕХФ) са определили много стройна и справедлива система за класиране на отборите за финалната фаза на посочените прояви, отчитайки постоянно разширяващата се география на хандбала. Хандбалът за жени е включен за първи път на ОИ през 1976 г., а началото на Европейското Първенство по хандбал се поставя през 1994 г. С най-много първи места са Дания по 3 на ОИ и ЕП, Норвегия съответно 2 олимпийски титли и 5 на ЕП, Русия и Южна Корея по 2 олимпийски титли и др.

В двата най-престижни форума през 2012г. при жените се получи няколко сензации: на първо място детронирането на петкратния шампион на Европа – Норвегия; на второ място пропускането на четвъртфиналите на Олимпийския турнир на трикратния златен медалист от ОИ и на ЕП – Дания; на трето – четвъртото място в Лондон на двукратния олимпийски шампион Южна Корея.

TENDENCIES IN MODERN HANDBALL AFFECTING WOMEN'S TEAMS AFTER THE OLYMPIC GAMES IN LONDON AND THE EUROPEAN CHAMPIONSHIP 2012 Proceedings of the Second EHF Scientific Conference "Women and Handball" (digital edition), 2013.

Iliia VARBANOV

NSA V. Levski", Dpt Basketball, Volleyball and Handball, Sofia, Bulgaria

Summary

In this study, we have tried to make a retrospection of the contemporary state of handball by making an analysis of game parameters of the best female handball teams participating in the

Olympic Games (OG) in London and in the European Championship (EC) during the year 2012.

International Handball Federation of (IHF) have established an orderly and very equitable ranking system for the teams in the final phase of the above specified events, taking into account the constantly expanding handball geography. Female handball was for the first time included in the OG during 1976., and the beginning of the European Handball Championship was made in 1994. The most first places are held by Denmark – 3 first places at OG and at EC respectively, Norway has 2 Olympic titles and 5 titles in the EC respectively, Russia and South Korea have 2 Olympic titles each of them, etc.

Several sensations occurred at the two most prestigious women's forums in 2012: in the first place, this was the deposition from the throne of Norway - the five times European Champion; in the second place, that was the omission of the Olympic Tournament's quarter-finals by the three-times gold medalist at OG and EC – Denmark; and thirdly, the fourth place in London of the two times Olympic Champion – South Korea.

РЕЗЮМЕ

Франция е безспорният лидер в световния и европейския „мъжки“ хандбал

Илия Върбанов, Спорт § Наука, Брой 2, 2014

В статията се подчертава, че на най-представителните спортни форуми Олимпийските игри (ОИ) и Световните първенства (СП) независимо от участието на отбори от всичките 4^{ри} континента на света традиционно европейския „мъжки“ хандбал утвърждава своята лидерска позиция.

Успоредно с тази тенденция се изтъква, чрез обективни критерии, че в тази грандиозна световна спортна битка и на „по-малката“ сцена на европейският континент успешно се изявява мъжкият отбор на Франция.

Методика

Цел: чрез анализ на някои параметри за състезателите и на определени игрови показатели да се очертаят съвременните тенденции в „мъжкия“ хандбал.

Задачи: да се сравнят средните стойности на игровите показатели в нападение и установят количествените разлики на отборите - участници в ОИ-2012, СП-2013 и ЕП-2014 в следните направления:

1. Класификация на „водещите“ мъжки отбори в света и Европа.
2. Особености на промените в ръстов и възрастов аспект.
3. Ефективност на отборите в нападение.

4. Анализ на показателите за феърплей на отборите.

Контингентът на изследването бяха дванадесетте отбора участвали в турнира по хандбал на Олимпийските игри в Лондон (2012 г.), двадесет и четирите отбора финалисти на СП в Испания (2013 г.) и шестнадесетте отбора на Европейското първенство в Дания (2014 г.)

Методиката на изследването включваше теоретичен анализ на данните от официалната компютърна статистика на посочените по-горе прояви.

Обект на нашето изследване са отборите в трите най-големи форума, обхващащи следните периоди: за **ОИ** 1936 г. – 2012 г., за **СП** 1938 г. – 2013 г. и за **ЕП** 1994 г. – 2014 г.

От приложените обективни данни се потвърждава визията, че мъжкият отбор на Франция както в исторически аспект (до 2001 г.), така и в съвременните представителни спортни форуми (ОИ-2012, СП-2013 и ЕП-2014 г.) е и си остава безспорен лидер в световния и европейския хандбал. Като убедително доказателство за това твърдение са:

- Второто място по броя на медалите (след Швеция) от началото на провеждане на ОИ, СП и ЕП.
- Олимпийската титла през 2012 г. в Лондон.
- Европейската титла през 2014 г.
- Шестото място на СП през 2013 г.

Към спортно-техническите показатели трябва да се добави и тяхното съчетаване с високите изисквания на системата за класиране на отборите по спортсменска игра – феърплей, в което Франция заема 1^{во} място на ОИ-2012 г.

РЕЗЮМЕ

Олимпийските игри (2012), Европейско (2012) и Световно (2013) първенства - съвременно състояние на женския хандбал

Илия Върбанов, Спорт § Наука, Брой 4, 2014

В настоящата разработка сме се постарали да направим една ретроспекция на съвременното състояние на хандбала чрез анализ на игровите показатели на най-добрите женски отбори по хандбал участници в Олимпийските игри (ОИ) в Лондон (2012), както и в Европейското първенство (ЕП) през 2012 г. и Световно първенство (СП) през 2013 г.

Международната федерация по хандбал (ИХФ) и Европейската хандбална федерация (ЕХФ) са определили много стройна и справедлива

система при класирането на отборите за финалната фаза на посочените прояви, отчитайки постоянно разширяващата се география на хандбалната игра.

Методика

Цел: чрез сравнителен анализ на игровите показатели на отборите-участници в ОИ (2012 г.) и на ЕП (2012 г.) и СП (2013 г.) да се очертаят съвременните тенденции на хандбалната игра.

Задачи: да се регистрират средните стойности на игровите показатели в нападение и да се установят и анализират количествените разлики в следните направления:

1. Среден ръст и възраст на състезателките.
2. Обща резултатност на отборите и тази при стрелбата от различни позиции и разстояния.
3. Успеваемостта на вратарите.

Контингентът на изследването бяха 12-те отбора, участвали във финалния турнир по хандбал на ОИ в Лондон, както и на 16-те отбора финалисти на ЕП в Сърбия през 2012 г. и 24-те на СП-2013 г.

Методиката на изследването включваше теоретичен анализ на комплекса от официалната компютърна статистика на посочените прояви.

По отношение на ръстовия показател се забелязва обща тенденция към понижаване - от 177 см през 2012 на ОИ на 175 см на СП - 2013. Средната възраст на ОИ (2012) е 27 г. (за 12 отбора), на ЕП (16 отбора) е 26г. и на СП през 2013 г. при участието на 24 отбора също е 26 г., т.е. оптималната възраст е около 26-27 г.

Ефективността на нападението на ОИ (2012) е най-висока 55%. Регистрираното и понижаване на ЕП (същата година) и на СП (2013 г.) с 2% - на 53 е закономерно, като се има предвид от една страна по-голямата класа на отборите от Европа, а от друга порасналото умение на вратарите да предугаждат и действат адекватно (изпреварващо) срещу стрелящия (т.нар. антиципация).

В края авторът обобщава своята визия на основата на обективни данни и личния си опит като състезател и треньор.

РЕЗЮМЕ

ЕЛИТНИТЕ ЕВРОПЕЙСКИ ОТБОРИ „МОДЕЛИРАТ” СЪВРЕМЕННАТА ХАНДБАЛНА ИГРА

Илия Върбанов, Спорт § Наука, Брой 1, 2015

С настоящата статия ние си поставяме за **цел** да направим една ретроспекция на хандбалната игра и чрез съпоставяне на някои параметри – ръст и възраст на хандбалистите и анализа на определени игрови показатели, да очертаем качествените промени в нейното историческо развитие.

Общата рекапитулация на спечелените медали от отборите – участници на ОИ и СП показва:

- **При мъжете** - европейските отбори имат пълно превъзходство, както на СП така и на ОИ, където само веднъж отборът на Ю. Корея е спечелил сребърен медал през 1988г..
- **При жените** – европейските държави имат категорично превъзходство над тези от другите континенти. От общо 93 медала, те са носители на 83, а само 10 от тях (10,8%) са притежание на Ю. Корея 8, Бразилия и Китай - по един.

От тази статистика произтича извода, че водещата роля в техникo – тактическите игрови показатели имат хандбалистите и хандбалистките от европейския континент, т.е. дефакто именно те моделират хандбалната игра!

Най-същностната част на статията е отразена в заглавие *V.Обобщения и съвети към треньорите*, чрез което се разкриват съвременните концепции на играта в нападение и защита, а така също се изясняват основните изисквания към вратарския пост!

Фактически именно тук се съдържа приносния характер на публикацията.

РЕЗЮМЕ

Скандинавската школа демонстрира съвременните тенденции на Европейското първенство за жени по хандбал - 2014

Илия Върбанов, Спорт § Наука, Брой 3, 2015

Методика

Цел: чрез сравнителен анализ на игровите показатели на отборите-участници в ЕП (2014 г.) да се очертаят съвременните тенденции на хандбалната игра.

Задачи: да се регистрират средните стойности на игровите показатели в нападение, респективно в защита и анализират количествените разлики в следните направления:

1. Среден ръст и възраст на състезателките.
2. Обща резултатност на отборите и тази при стрелбата от различни позиции и разстояния.
3. Резултатността на атаките.
4. Ефективността на защитните противодействия.
5. Успеваемостта на вратарите.

Контингентът на изследването бяха 16-те отбора финалисти на ЕП в Унгария и Хърватия през 2014 г.

Методиката на изследването включваше теоретичен анализ на комплекса от официалната компютърна статистика на посочените прояви.

Ретроспекцията на Европейските първенства (ЕП) за жени в 20-годишната история на Европейските първенства по хандбал очертава няколко тенденции:

- убедително лидерство на скандинавската хандбална школа (33 медала завоювани от 3 страни – Норвегия, Дания и Швеция);
- абсолютно превъзходство на норвежките хандбалистки – от 11 ЕП: 6 пъти със златни медали, три сребърни и един бронзов.

В заключение като обобщен извод се налага констатацията за неоспоримото превъзходство на скандинавската хандбална школа и най-вече в лицето на Норвегия, която в 11^{те} ЕП има шест шампионски титли, три пъти завоюва сребърните медали, 1 - бронзов и само през 2000 г. не спечели медал, когато няма медалист от "скандинавия"!

Скандинавските страни в лицето на отборите на Норвегия, Дания и Швеция винаги печелят по два медала на ЕП с изключение на първенствата през 2006 и 2008 г. (ЕШ тогава обаче е Норвегия).

РЕЗЮМЕ

Петата Световна титла за Франция в мъжкия хандбал затвърди лидерската и позиция

Илия Върбанов, Спорт § Наука, Брой 5, 2015

Целта на настоящата статия е чрез теоретичен анализ на антрометричните данни при селекцията на отборите и на компютърния запис на основни игрови показатели на Световното първенство (СП) за мъже, да се очертаят съвременните тенденции в нападение.

В проведеното в края на януари 2015 г. в Катар 24^{то} СП взеха участие 24^{ри} отбора – от Азия 3, Америка – 3, Африка – 3, Европа 15 и домакина Катар, разпределени в 4^{ри} групи. Най-голямата изненада поднесоха домакините, които със спечелените сребърни медали са в ролята на нов лидер.

Методиката на изследването включваше теоретичен анализ на компютърната статистика, успоредно с компютърното наблюдение на мачовете.

Новото в публикацията е, че при обобщаването на данните е приложен нов подход - тяхното групиране според игровия пост на състезателите!

Реализирането на целта стана възможно чрез решаването - анализирането на следните задачи:

- ръстова селекция на отборите и играчите;
- ефективност на стрелбите и атаките.

По отношение на селекцията (ръст и възраст) се установява, че оптималните цифри за ръста са 191-193 см (отборно), а според данните за отборите медалисти: за вратарите 192-196 см, за пивотите 192-200 см, за левите свързки 195-201 см, десните свързки 189-195 см, за разпределителите около 190, а за крилата в границите на 178-188 см. Във възрастов аспект границите при водещите отбори е 29-30 г. Необходимостта от повече опит (рутина) се предпочита при вратарите - 34 години.

По втория показател за ефективността цифрите за отборите 1-8 място са:

- на атаките е 53% (за Франция 54);
- на стрелбата 63% (за Франция 63);
- при отделните постове - най-висок процент - крила и пивот 71-73, а за разпределители и свързки 57-58.

Отборът на Световния шампион Франция се откроява и с най-добри показатели на отразени и блокирани стрелби. Основният фактор за победата му във финалната среща с Катар е играта му при числено

превъзходство - 67% успеваемост срещу 33% на съперника при един и същ процент при числено равенство - 46:46 и числено малцинство - 25:25%.

РЕЗЮМЕ

Ефективността на играта в защита и на вратаря – значим фактор за крайното класиране

Илия Върбанов, Спорт § Наука, Брой 5, 2015

Предмет на настоящата статия са игровите показатели на играта в защита по време на Световното първенство (СП) за мъже проведено в Катар през януари 2015 г.. В него участваха по 3 отбора от Азия, Америка и Африка и 15 от Европа, и бяха разпределени в 4^{ри} групи.

В статията обект на интерпретация **са следните игрови показатели**: отнемане на топката, блокирането на ударите към вратата, ефективността на вратарите и класирането на отборите по "спортсменство" (феърплей).

Чрез анализа на данните се установява, че Световният шампион Франция е на първо място по показателя **отнемане на топката** - 5,8 броя в една среща, трета е Полша с 5,3 и Катар е в шестицата с 4,2 броя.

По показателя **блокиране** на стрелбите броят им в една среща е по-малък от най-добрите постижения на Испания и Хърватия 4,7 в една среща, което показва, че Франция (3,6 броя) и Полша (3,5) са играли по агресивно в защита.

Многозначителен и убедителен фактор за съчетаването на високото спортно майсторство, т.е. качествената технико-тактическа игра със спортменското поведение е факт, че в **класирането феърплей** до 6^{то} място фигурират страните на отборите заели от 1^{во} - 6^{то} място в крайното класиране на СП.

Данните за **ефективността на вратарите** също подчертава класата на водещите отбори (1^{во}-8^{мо} място), които показват по-висок процент успеваемост срещу стрелбите по 5 от всичките 6 изследвани позиции и форми!

Като принос за треньорската практика се посочва "условно" триетапна структура за постигане на успех в защитната игра!

РЕЗЮМЕ

Европейската хандбална школа убедително доминира в световния женски хандбал на СП – 2015 г.

Илия Върбанов, Спорт § Наука, Брой 1, 2016

В Световното първенство по хандбал за жени проведено в Дания от 5 до 20.12.2015 г., участваха 24^{ри} отбора – 13 от Европа, по 4 от Азия и Америка и 3 от Африка, които бяха разпределени в 4^{ри} групи.

В настоящата статия се анализират комплексни данни от основни показатели на играта в нападение и защита. Специално внимание е отделено за подбора на състезателките и селекцията на отборите, както и ефективността в играта на вратарките.

От анализа на данните могат да се направи обобщението, че на Световното първенство 2015 г. за жени отборите показват по-висока резултатност в нападение, което е резултат от преимущественото използване на бързото нападение и концентриране на стрелбата от позицията на крилата и пивотите.

При играта в защита се наблюдава по-голямо технико-тактическо съвършенство, което се изразява в повишения брой на отнемане на топката и блокирането на ударите във вратата.

РЕЗЮМЕ

Норвежките хандбалистки след Олимпийската (2012) и Европейската титла спечелиха и тази на Световното първенство 2015 г. в Дания

*Ключови думи: хегемония, селекция, лидери, антиципация, спортменство
(февърплей)*

Във втората статия за СП за жени по хандбал проведено през декември 2015 г. в Дания ударението е поставено върху анализа на игровите показатели на отборите заели от 1^{во} до 8^{мо} място.

Най-впечатляващият факт е, че в 8^{те} отбора не фигурират представители на други континенти извън Европа, дори и този на бившия Световен шампион Бразилия (10^{то} място).

Основното внимание е съсредоточено на първо място върху подбора на състезателките, като при селекцията на отборите се спира вниманието върху техния ръст, възраст и игрови опит (рутина).

Детайлно се разглежда и анализира цифровата информация, която определя характерните особености и стила на игра на осемте най-добри отбора, както в нападение, така и в защита.

Напълно основателно и най-задълбочено се разкриват положителните и отрицателни изяви на претендентите за спечелването на медалите – отборите на Норвегия, Холандия, Румъния и Полша, направени на основата на подробните протоколи от двете срещи.

На базата на множеството компютърни таблици за класирането по игровите и поведенчески показатели са представени, както отборите, така и най-изявените участници в СП.

РЕЗЮМЕ

Някои съждения за методиката на преподаване на спортни игри

Трендафилов, Р., И., Върбанов,

Спортснаука. Извънреден брой 4/2008г.

Проблемът за методиката на преподаване във физическото възпитание и спорта е основополагащ. Но той е изключително труден и сложен в спортните игри, поради тяхната специфика. В този аспект се изтъква, че в етапите на обучението спортният педагог трябва да проявява търпение и последователност с оглед изграждането на технико-тактически навици и умения в пряка връзка с прилагането им в различни игрови ситуации.

В този процес се изтъква необходимостта на мотивация у занимаващите се, която е крайно нужна предпоставка за преодоляването на обективните трудности за постигане на технико-тактическо съвършенство, справянето с големите физически и емоционални натоварвания.

Успоредно с подчертаването на основния фактор в процеса на обучението - нагледната точна и прецизна демонстрация се посочват и класифицират допусканите грешки, както и необходимостта от прилагането на разчленения метод.

Основно място и внимание се отделя на игровите ситуации, които се разграничават като типични и проблемни.

В тази връзка се изтъква значението на проблемното мислене.

Авторите подчертават ролята на интуицията при оценката на игровата ситуация и избора на оптималните подходи за нейното ефективно решаване.

Sport intellect /SI/ in the tactical preparation for attack of handball players

Sport & Science, Extra Issue - Proceeding Book, XVI International Scientific
Congress "Olympic Sports and Sports for All" & VI International
Congress "Sport, Stress, Adaptation",
17-19 May 2012, Sofia, 313-317.

Iliia VARBANOV, Vencislav YANEV

National Sports Academy (NSA) "Vassil Levski" Sofia, Bulgaria

РЕЗЮМЕ

Спортният интелект /СИ/ в тактическата подготовка за нападението при хандбалисти

Илия Върбанов, Венцислав ЯНЕВ

Национална спортна академия (НСА) „Васил Левски” София, България

В съвременния спорт проблемите на учебно-тренировъчната методика понастоящем вече са напълно известни (познати) на спортните педагози. За разлика от индивидуалните спортове, то в спортните игри все още има редица въпросителни, които обхващат интелектуалната сфера.

В хандбалната игра при сложните игрови ситуации е необходимо състезателите да вземат бързо решение за избор на способности за най - ефективно постигане на позитивен резултат. Това обаче изисква наличието на **спортен интелект (СИ)**, които авторите определят " като **мисловно – двигателна дейност за създаване на нови, по-съвършени творения чрез разкриване на неизвестното, неопознатото, непостигнатото**".

В статията подробно се анализира предложението **"модел на принципна тактика в нападение"**, която протича в 4^{та} фаза. Последната фаза е позиционното нападение, при което ръководен принцип е играчите да участват мисловно с пълна психична мобилизация и концентрация на интелектуално - двигателната дейност. Според новият модел за играта в позиционно нападение се разграничават два етапа: а) подготовка и б) завършваща фаза. Подчертава се, че върхна точка на двубоя стрелящ - вратар е оптималния избор на технико - тактическо решение за преодоляването на вратаря и постигането на гол.

Наред с практическите съвети за избор на вид хвърляне и насочването на топката, съобразно позицията и поведението на вратаря, се подчертава необходимостта от внушаването у хандбалиста на неговото психологическо предимство за вземане на оптимално решение при стрелбата във вратата.

РЕЗЮМЕ

Психометрични характеристики на теста „Тактически задачи за избор на решение при различно числено съотношение между нападатели и защитници в хандбала” при подрастващи хандбалисти

Желязкова-Койнова, Ж. Върбанов, И. Спорт § Наука, Брой 6, 2013

От направения широк литературен обзор и цитираните 16^{сет} публикации авторите установяват, че са налице някои съвременни разработки с практическо значение по проблема за игра при числено неравенство (ЧН), но те не се базират върху изследвания. Липсват достъпни методики за диагностика на тактическото мислене в ситуации на ЧН, от което следва извода, че този проблем е недооценяван от хандбалните специалисти!

Това определи и насоките на нашето изследване.

МЕТОДИКА

Целта на настоящото изследване е да се установят психометричните характеристики на теста „Тактически задачи за избор на решение в нападение при различно числено съотношение между нападатели и защитници в хандбала”.

Задачите на изследването са формулирани както следва:

1. Да се установи факторната структура на теста и се установят взаимовръзките между отделните игрови показатели.
2. Да се установи връзката на резултатите от теста с игровата ефективност и класирането на изследваните отбори.

Методи на изследване

1. Тест „Тактически задачи за избор на решение в нападение при различно числено съотношение между нападатели и защитници в хандбала”. Тестът е съставен от 9 задачи, изследващи тактическото мислене в игрови ситуации при различно съотношение между нападатели и защитници. При подбора на 9^{те} задачи са взети под внимание едни от най-типичните игрови ситуации: една от индивидуалната, 3 от груповата и 5 от отборната тактика на играта.

2. Методика за запис на игровата ефективност при числено равенство и неравенство в хандбала. Записвани са броят на отбелязаните и допуснатите голове в ситуациите на числено равенство, превъзходство и малцинство.

3. При анализа на данните е използван пакетът от приложни програми за математико-статистическа обработка SPSS 15.0 – подпрограмите за вариационен анализ, за сравнителен анализ (t-критерии на Стюдънт при независими извадки), за факторен анализ, за корелационен анализ, както и за изчисляване на коефициента Алфа на Кронбах (за установяване на вътрешната консистентност на теста).

Организация на изследването

В изследването участват общо 137 подрастващи хандбалисти от двата пола – 58 момчета от 5 отбора и 79 момичета от 6 отбора. В табл. 1 е представено разпределението на изследваните лица по възраст, пол и клубове.

Сравнението на резултатите при момчетата и момичетата извършихме чрез прилагане на t-критерия на Стюдънт при независими извадки.

Резултатите сочат, че момичетата имат по-добри резултати от момчетата при решаването на груповите задачи. Оттам идват и по-добрите на целия тест. Превъзходството на момичетата при един тип задачи, но не и при останалите, можем да обясним с по-бързия темп на съзряване при тях, който осигурява възможност за по-добра обучаемост. В тази възраст вече в всички отбори е усвоена тактиката при единоборствата, като цяло не се работи системно и адекватно за усвояване на отборни тактически решения, а груповата тактика е в процес на научаване, като явно по-добре усвояват момичетата.

Данните от проведения експеримент определено потвърждават нашето виждане, което се потвърждава и от практиката, че в изследваната възраст тактическото мислене в отборни ситуации все още не се развива систематично и адекватно в тренировъчния процес и затова не оказва значимо влияние върху игровите показатели и върху крайния спортен резултат - класирането.

Резултатите от последния анализ недвусмислено сочат, че показателите за равнището на тактическото мислене предсказват качеството на играта в защита и оттам - класирането. **Т.е. тестът „Тактически задачи за избор на решение в нападение при различно числено съотношение между нападатели и защитници в хандбала” притежава изразена прогностична валидност.**

В заключение, получените резултати сочат, че тестът *„Тактически задачи за избор на решение в нападение при различно числено съотношение между нападатели и защитници в хандбала”* притежава

добри психометрични показатели - потвърждава се теоретически заложена факторна структура на теста, скалите притежават адекватна вътрешна консистентност, тестът добре прогнозира игровата ефективност на играта в защита и класирането на отбора.

Relationships between psychological, tactical, technical, and physical characteristics of young female handball players.

Proceedings of the Second EHF Scientific Conference "Women and Handball"

(digital edition), 2013.

Zsheliaskova-Koynova, Z., I. Varbanov

ВРЪЗКИ МЕЖДУ ПСИХОЛОГИЧЕСКИТЕ, ТАКТИЧЕСКИТЕ, ТЕХНИЧЕСКИТЕ И ФИЗИЧЕСКИТЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА МОМИЧЕТАТА ХАНДБАЛИСТКИ

Живка Желязкова-койнова, Илия Върбанов

Национална спортна академия (НСА) „Васил Левски” София, България

Резюме

Нашата цел бе да проучим взаимоотношенията между някои важни психологически характеристики, технически и тактически умения и физически характеристики на момичетата хандбалистки. Обектите бяха 79 момичета на възраст 12-14 години от 6 отбора по хандбал. Бяха приложени факторен анализ и честотен анализ. Бяха обсъдени приложенията на тези открития и техните последствия за треньорската практика.

Тясната специализация е характеристика на съвременната наука; в същото време спортистите/треньорите трябва да се съсредоточат върху разнообразието от изследвания и да интегрират несъизмерими факти в ежедневната работа с играчите. Вярваме, че е назрял моментът за комплексно изследване в спорта, като се интегрират подходи от различни спортни науки с цел увеличаване до най-голяма степен на научните и практическите ефекти. Проучванията на физическите качества, техническите и тактическите умения и в същото време на психологическите характеристики на играчите са от съществено значение за съвременния хандбал. Въпреки това, нашето проучване на съществуващата литература показва наличие на само едно публикувано комплексно изследване в баскетбола (Цветков, 1985); не можахме да открием подобни изследвания в хандбала. Пълната липса на такива инициативи на фона на огромната нужда от такъв тип изследвания ни вдъхнови да предприемем настоящото изследване.

Софтуер за интерактивен избор на клипове, задаване на тактически въпрос, оценка на правилността и времето за отговор на хандбалисти.

Тишинов, О., И. Върбанов, Ж. Желязкова-Койнова. Спорт и наука, 4/2014.

Поставената цел на експеримента е първи опит в сферата на спортните игри да се използват съвременни технологии за практически принос за получаване на обратна информация относно знанията на играчите и за техните интелектуални възможности!

В резултат на професионалния подбор на 70 видеоклипове от Олимпийски, Световни и Европейски първенства по хандбал са създадени тестове за оценка на антиципацията (А).

Използваната компютърна програма Paskal позволява лесен интерактивен достъп до избраните клипове, управление на визуалното представяне на игровата ситуация от видеоклипа, измерване на времето за даване на отговор, оценка на правилността му и запис (архивиране в стандартен компютърен формат) на резултатите в паметта на компютъра. Клиповете са разпределени в пет характерни групи, базирани според предназначението им в практическата дейност на хандбалиста.

На изследваното лице е предоставена опростена система за възприемане, осмисляне и отговор на теста.

Чрез измерване процента (%) на верните отговори и средното време за посочването им от всеки хандбалист, треньорът получава общата информация за отбора, която му служи за програмиране на съдържанието на неговите тренировки с оглед разширяване знанията на играчите и вратарите.

Предлаганият иновативен софтуер има следните достойнства:

- лесно приложима технология;
- ясно онагледени игрови ситуации;
- конкретно поставени въпроси;
- точна оценка за правилността и времето на избрания отговор.

Посочените предпоставки дават реална възможност за:

- индивидуална оценка на знанията на хандбалистите;
- обобщаващо заключение за нивото на тактическото мислене и антиципационните възможности на отбора:

- възможност за самооценка на състезателите;
- предпоставка - база за новите насоки при тактическата подготовка и за формиране на антиципационните способности в играчите и вратарите.

Научният принос на настоящата разработка ще се разшири значително, ако тя се приложи след нейното адаптиране, съобразно спецификата и на други спортни игри.

AGE DIFFERENCES IN GAME ANTICIPATION OF YOUNG HANDBALL PLAYERS

**Zshivka Todorova Zsheliaskova-Kovnova, Iia Alexandrov Varbanov,
Ognian Kirilov Tishinov
National Sports Academy, Bulgaria
14th European Congress of Sport Psychology.
14-19 July 2015,
Bern, Switzerland.**

РЕЗЮМЕ

ВЪЗРАСТОВИ РАЗЛИКИ ПРИ ИГРОВАТА АНТИЦИПАЦИЯ НА МЛАДИТЕ ХАНДБАЛИСТИ

**Живка Тодорова Желязкова-Койнова, Илия Александров Върбанов,
Огнян Кирилов Тишинов
Национална спортна академия, България**

Антиципацията е когнитивна способност „да скочиш напред в бъдещето в отговор на стимули от настоящето” (Анохин, 1982). Антиципацията в спорта е способността на спортиста да взема решения и да действа преждевременно (Сурков, 1982). Тази способност да предвижда развитието на игровата ситуация (най-високото 5-то ниво на антиципацията) е изключително съществена за представянето в хандбалистите, като в същото време методите за изследването и развитието и са много оскъдни, основно защото антиципацията се изучава само на сензорно-моторно ниво или на ниво възприятие. Няма данни за промените в игровата антиципация в различните възрастови периоди. Поради това целта на настоящото проучване бе да се идентифицират възрастовите различия в развитието на игровата антиципация при младите хандбалисти (11-18 години). Обект бяха 121 хандбалисти (92 момчета и 29 момичета). Методът за измерване на игровата антиципация (антиципация на ниво мислене) бе един нов видео тест (Върбанов, Тишинов, Желязкова-Койнова, 2014), състоящ се от 41 видео клипа; обектите предвиждат развитието на всяка хандбална ситуация, като избират от 3 възможни отговора (само един е правилен). Вътрешната последователност на теста е добра ($\alpha=0,86$). Бе приложен еднофакторния анализ ANOVA (три нива на фактора „възраст” за момичета, 4 нива за момчета). Хандбалистите на възраст 11-12 години демонстрираха най-добри резултати в групата на момчетата; след това последва съществен спад в групата на 13-14 годишните, съществено подобрение на игровата антиципация имаше при 15-16 годишните и стабилизация в последната група. Нямаше съществени различия между трите възрастови групи на момичетата. Данните предполагат възможното наличие на чувствителен период в развитието на игровата антиципация между 11 и 12 години при момчетата, точно преди началото на пубертета. Тази хипотеза трябва да бъде изследвана в бъдещо дългосрочно проучване.

PE3IOME

Study of anticipation in handball through interactive test

Varbanov, I., O. Tishinov, Zsheliaskova-Koynova, Z.

19th Symposium on Sports and Physical education of Youth, 18th and 19th September 2015.

Ohrid, Republic of Macedonia

Изследване на антиципацията в хандбала чрез интерактивни тестове

Неоспорима е постановката, че в основата на успеха в състезанието по хандбал стоят колективните умения на всички играчи. На този фон се изтъква, че от спортно-техническа гледна точка с най-голямо факторно тегло е спечелването на единоборството "един срещу един", т.е. **на първо място** е двубоя нападател - защитник и **на второ** (не по значение), нападател - вратар!

В този аспект с особена сила се откроява ролята на антиципацията (**А**) в "двубоя" нападател - вратар и обратно. Именно тук с най-голяма значимост се очертава способността на стрелящия (и съответно на вратаря) мислено-интуитивно да предвидят (и изпреварят) действията (респективно противодействията) на противостоящия субект!

Създаден е софтуер за интерактивен избор на клипове, задаване на тактически въпрос, оценка на правилността и времето за отговор на хандбалисти.

За изясняване на **А** в хандбала е проведен експеримент с 149 хандбалисти от България във възрастов диапазон до 15 г., от 16-18 и над 18 г.. На основата на видеозаписи от ОИ (2012), СП за жени (2009) и мъже (2013) са подбрани 70 ситуации (клипа), които са обединени в 5 субтеста с по 14 игрови ситуации (задачи).

Получените резултати от проведеното изследване са обобщени в табличен вид, където са отразени средните стойности на средното време за отговорите на играчите от двата пола. Те са детайлизирани в 5 групи:

1. **А** на действията на играчите при 7м хвърляне (двубой вратар - играч).
2. **А** на действията на играчите при динамични ситуации (двубой вратар - играч).
3. Антиципиращи действия на защитниците (съобразно действията на нападателя).
4. Антиципиращи действия на нападателите (съобразно действията на защитниците).
5. **А** на действията на защитниците и вратаря (взаимодействията) при стрелба на нападателя.

В края на статията се посочват характерните особености на отговорите при двата пола.